

2. Draenogod a Mamaliaid Eraill

Mae'r daflen hon yn cyflwyno gwybodaeth am ddraenogod; ein partneriaeth i'w hyrwyddo a chanllawiau ar sut mae rheoli safle claddu er budd draenogod a mamaliaid eraill.

RHYWOGAETH BWYSIG

Mae draenogod angen ein help ni – mae'r niferoedd wedi dirywio'n ystod y degawdau diwethaf, gostyngiad o 50% mewn nifer o ardaloedd, a gall tir claddu helpu gyda'u goroesiad. Gyda pheth gofal ychwanegol, gallai eich safle chi ddod yn llcyn i ddraenogod nythu, bwydo neu aeafgysgu ynddo.

Mae'r draenog yn rhywogaeth bwysig i Gofalu am Erw Duw.

Rydym yn gweithio gydag Ymddiriedolaeth y Bobl ar gyfer Rhywogaethau Mewn Perygl a Chymdeithas Gwarchod Draenogod Prydain er mwyn annog draenogod mewn safleoedd claddu.

people's trust for
**endangered
species**

**British Hedgehog
Preservation Society**

ADNABOD DRAENOGOD

Mae draenogod i'w canfod ledled Prydain fwy neu lai, gan gynnwys trefi a dinasoedd, yn arbennig y rhai gyda rhwydwaith o safleoedd claddu, parciau a gerddi. Blew wedi'u haddasu yw pigau draenogod mewn gwirionedd, ac wrth i ddraenog gyrllo i fyny, mae'n un bêl o bigau. Nid yw wyneb, brest, bol na choesau'r draenog yn bigog, ond mae ganddo ffwr llwydfrown garw.

Mae draenogod yn bwysig i arddwyr, er mwyn bwyta plâu. Maent yn bwydo'n bennaf ar chwilod, lindys, pryfed genwair, pryfed clustiog, gwllithod a malwod. Weithiau maent yn bwyta cig marw, fel adar a mamaliaid marw, ac wyau adar a ffrwythau sydd wedi syrthio oddi ar goed a llwyni.

Creadur nosol yw'r draenog a gall fod yn bresennol heb i neb sylwi. Mae'n tueddu i chwilio am fwyd mewn ardal gymharol eang, gan deithio tua milltir neu ddwy mewn noson.

Mae ganddo synnwyr arogl da, ond nid yw'n gallu gweld yn dda, ac mae'n greadur chwilfrydig tu hwnt, sy'n gallu ei arwain i lefydd na fydd yn gallu dod ohonynt.

Mae draenogod yn tueddu i fod yn anifeiliaid sy'n treulio eu hamser ar eu pen eu hunain, ar wahân i'r tymor magu, pan fydd y gwrywod yn mynd i chwilio am y benywod.

Mae'r caru'n swnllyd ac, ar ôl paru, mae'r gwryw yn gadael y fenyw i fagu ei rhai bach heb unrhyw help. Mae'r rhai bach yn cael eu

geni rhwng mis Mai a mis Medi, a bydd rhwng 2 a 6 yn y torllwyth. Maent yn aros yn y nyth am y pedair wythnos cyntaf ac yna maent yn dechrau dod oddi ar laeth y fam ac mae hi'n eu harwain ar helfeydd yn ystod y nos i chwilio am fwyd. Yn fuan wedyn bydd y rhai bach yn gadael y nyth ar eu pen eu hunain ac mae'r teulu'n gwahanu. Mae'r draenogod yn gaeafgysgu o ddiwedd yr hydref ymlaen (gan ddiwynnu ar y tywydd) ac maent yn gwneud nyth o hen ddail sych, glaswellt ac unrhyw lystyfiant arall sydd ar gael. Gall hyn fod ym môn gwrych, mewn tomen gompost, yng nghanol gwreiddiau coed neu o dan bentyrrau o goed.

Wrth aeafgysgu, mae corff y draenog yn arafu ac nid yw'n symud dim. Yna mae'n deffro ac yn dod allan yn y gwanwyn; mae'r amseru unwaith eto'n ddiwynnu ar y tywydd ac am faint mae ei storfeydd o fraster yn para

HELPU DRAENOGOD

Mae llawer o bethau y gallwch chi eu gwneud i annog draenogod ac i roi cyfle da iddynt ffynnu.

Bwyd a chysgod

Ceiswch gael glaswellt o daldra amrywiol, gan gynnwys glaswellt tal a thwmpathog (gweler taflen A2, Gofalu am Laswelltir), gwrychoedd yn lle ffensys ac ardaloedd heb fod yn rhy daclus.

Mae pentyrrau o bren marw, yn pydru'n araf, yn ffynhonnell fwyd ragorol; yn llawn chwilod a phryfed genwair.

Eilun-berllys Bychan

2. Draenogod a Mamaliaid Eraill

Hefyd, mae tomenni compost yn cynnig cyfoeth o fwyd. Mae draenogod yn defnyddio tomenni compost a bôn gwrychoedd ar gyfer nythu a gaeafgysgu. Hefyd maent yn defnyddio pentyrrau o ddail, glaswellt twmpathog, bylchau mewn gwaith cerrig, llwyni trwchus a bylchau o amgylch gwreiddiau coed. Rhowch ddsygl fas o ddŵr mewn tywydd poeth, sych.

Osgoi peryglon

Gall draenogod gael eu hanafu neu eu lladd gan amrywiaeth o beryglon:

- Mae cemegau fel plaladdwyr, peledi gwllithod neu gadwolion coed yn beryglus i ddraenogod. Gall draenog fwyta naill ai'r cemegyn neu'r pla a laddwyd ac mae'n llyfu cadwolion oddi ar ffensys hefyd. Ceisiwch ddefnyddio cynhyrchion amgylcheddol-gyfeillgar.
- Byddwch yn ofalus wrth roi fforch mewn tomen gompost, wrth strimio ardal o laswellt twmpathog ac wrth gynnu coelcerth. Oes draenog yn nythu neu'n gaeafgysgu? Mae'r hydref yn amser da i wagio biniau compost – mae draenogod wedi gorffen nythu ac nid ydynt yn gaeafgysgu eto. Cofiwch adeiladu coelcerth ar y diwrnod mae i gael ei gynnu bob amser.
- Mae draenogod yn gallu nofio ond maent yn gallu cael eu dal mewn pwll neu gynhwysydd dŵr os yw'r ochrau'n rhy serth i'w dringo. Maent yn gallu syrthio i ddraeniau hefyd. Crëwch allanfa hwylus gan ddefnyddio darn o bren ar oledf neu bentwr o gerrig.

Helpu draenogod i symud o gwmpas

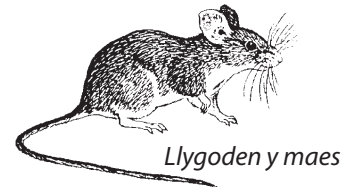
Mae draenogod a mamaliaid eraill yn teithio llwybr dyddiol i ddod o hyd i fwyd a chysgod ac maent angen ardal gymharol fawr ar gyfer hyn. Ceisiwch ei gwneud yn hawdd iddynt ddod i mewn i'r safle a mynd allan ohono. Bydd bwllch bychan yng ngwaelod ffens neu beidio â gosod netin yn agos at y ddaear yn helpu gyda hyn. Gall ceisio 'cadw'r draenog i mewn' ei gadw allan hefyd.

Dod yn Hyrwyddwr Draenogod ar Stryd y Draenogod!

Cofiwch ddweud wrthym am ddraenogod mewn safleoedd claddu

Fe hoffai Gofalu am Erw Duw, Ymddiriedolaeth y Bobl ar gyfer Rhywogaethau Mewn Perygl a Chymdeithas Gwarchod Draenogod Prydain glywed am unrhyw ddraenogod rydych chi'n eu canfod mewn safleoedd claddu, felly cofiwch gysylltu os byddwch yn gweld draenog (byw neu farw) neu olion draenogod.

Cofiwch ddweud wrthym am famaliaid eraill diddorol hefyd!

Llygoden y maes

MAMALIAID ERAILL CYFFREDIN mewn SAFLEOEDD CLADDU

Mae llawer o famaliaid eraill yn byw mewn safleoedd claddu neu'n ymweld â hwy'n rheolaidd wrth grwydro. Mae tyrchod daear a moch daear yn bwydo ar bryfed genwair ac infertebrata eraill. Gall moch daear achosi problemau wrth dyllu beddau os yw'r pridd yn rhydd (gweler taflen A9, Planhigion ac Anifeiliaid Sy'n Niwsans). Mae llygod a chwistlod yn bwydo ar blanhigion, blodau, aeron a phryfed. Bydd cwningod yn pori'r glaswelltir. Efallai y bydd gwiwerod yn nythu yn y coed mwy ac yn bwydo yn y coed a'r llwyni ledled y safle. Yn eu tro, mae'r mamaliaid llai hyn yn denu ysglyfaethwyr mwy; llwynogod, gwenciod, carlymod a ffwlbartiaid sy'n hela am lygod a chwningod.

Helpu mamaliaid eraill

Gall amrywiaeth o ffynonellau bwyd drwy gydol y flwyddyn fod yn allweddol i oroesi. Mae gwreiddiau, glaswellt, blodau, cnau, hadau ac aeron i gyd yn cael eu defnyddio gan wahanol anifeiliaid. Mae mosaig o laswellt o wahanol daldra'n darparu bwyd a chysgod.

Infertebrata; o wybed mân i chwilog, pryfed genwair, gwllithod a malwod, maen nhw i gyd yn fwyd i famaliaid ac mae mamaliaid bychain yn fwyd i rai mwy.

Gall dŵr fod yn hanfodol i oroesi, yn enwedig pan mae'n dywydd sych iawn. Fedrwch chi roi dysgl fach o ddŵr ar y safle?

2. Draenogod a Mamaliaid Eraill

Cysylltiadau defnyddiol

Cymdeithas Gwarchod Draenogod Prydain, www.britishhedgehogs.org.uk

Hedgehog Street, www.hedgehogstreet.org

Ymddiriedolaeth y Bobl ar gyfer Rhywogaethau Mewn Perygl, www.ptes.org

Cymdeithas y Mamaliaid, www.mammal.org.uk

Cyfeiriadau defnyddiol

A Guide to British Mammal Tracks and Signs – siart plygu'r Cyngor Astudiaethau Maes

Land Mammals of Britain – siart plygu'r Cyngor Astudiaethau Maes

Gwiwer lwyd